

Doświadczenia i lekcje: doświadczenia badacza

Grzegorz Gorzelak

Uniwersytet Warszawski

*Wykorzystywanie rezultatów terytorialnych badań stosowanych
w kreowaniu polityki*

Dwa główne sukcesy programu ESPON:

- Istotne wzbogacenie wiedzy o terytorialnych aspektach rozwoju, poprzez sporządzenie wykazu – w wielu przypadkach po raz pierwszy – pewnych zjawisk i procesów oraz ukazania ich rozkładu w przestrzeni europejskiej
- Stworzenie szerokiej, zintegrowanej i innowacyjnej „społeczności ESPON” w Europie i w tym również poza UE.

ESPON 2006

ESPON
EUROPEAN SPATIAL PLANNING
OBSERVATION NETWORK

Territory matters for
competitiveness and cohesion

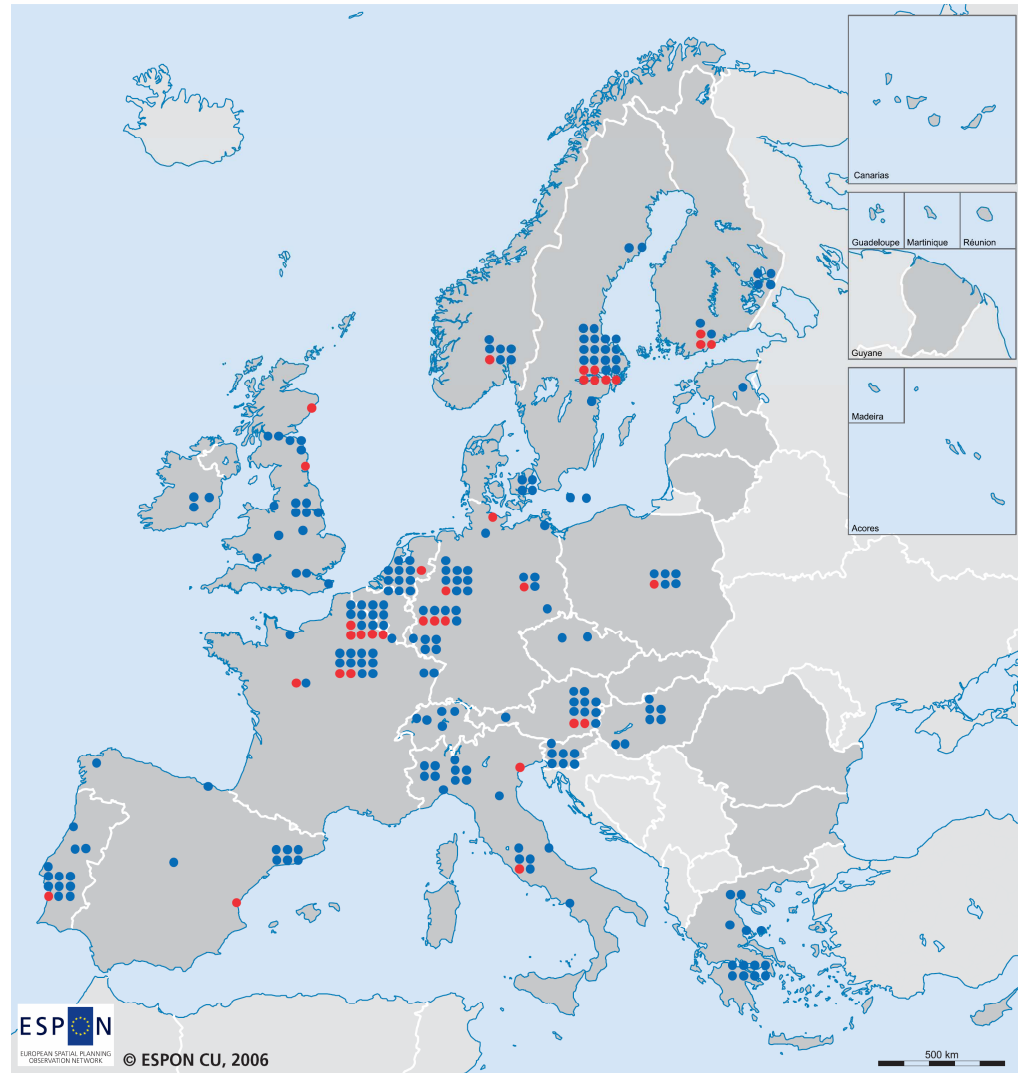
Facets of regional diversity and potentials in Europe

ESPON Synthesis Report III, results by autumn 2006

Part-financed by the European Union within the Interreg III ESPON 2006 Programme

MAP 18: Lead partners and project partners of the ESPON 2006 Programme

ESPON
EUROPEAN SPATIAL PLANNING
OBSERVATION NETWORK

© ESPON CU, 2006

ESPON Partners

© EuroGeographics Association
for the administrative boundaries

Nauka a praktyka...

- Z naukowego punktu widzenia wyniki badań ESPON mają raczej wartość poznawczą niż teoretyczną czy metodologiczną.
- Ale również – nadal istnieją obszary „białych plam”, nie odkryte przez badania ESPON.
- Duża wartość dla praktyków na poziomie europejskim i krajowym (Czwarty Raport Spójności, narodowe strategie rozwoju przestrzennego)
- Pozwalają również na odniesienie sytuacji regionu do szerszego otoczenia regionalnego, co może być istotne dla władz regionalnych
- ALE: w jakim stopniu wartość praktyczna rezultatów ESPON ma się do starego paradygmatu polityki regionalnej (terytorialnej) i jak można je wykorzystać w nowym modelu tej polityki, który – miejmy nadzieję – jest „tuż za rogiem”

Punkty, powierzchnie i linie

Trzy typy jednostek przestrzennych:

- **punkty:** jeziora, wybrzeża, lotniska, miasta i miasteczka, centra decyzyjne, organizacje, huby internetowe, itd. *Założenie: brak wymiaru*
- **powierzchnie:** miasta, regiony, jeziora, pola, lasy, itd., *Założenie: wewnętrznie homogeniczne;*
- **linie:** linie kolejowe, drogi, korytarze powietrzne, instalacje kablowe, światłowody, rzeki, itd., *Założenie: stała objętość/przepustowość;*
- **rozmyte:** nie „związane” z danym miejscem, takie jak: informacja, hierarchie organizacyjne, Internet, itd., *Założenie: można je zmierzyć przez przyporządkowanie do konkretnej przestrzeni.*

Zasoby i przepływy

Dwa główne typy kategorii:

- Zasoby: mierzone w danym punkcie czasu.
Populacja, zapasy, kapitał, zamożność, materialne i niematerialne aktywa i środki trwałe, wartości społeczne, kompetencje, itd.
- Przepływy: mierzone w danym okresie czasu.
Dochody, wydatki, produkcja, wyniki, decyzje, transport, itd.

Macierz badawcza

		Typ jednostki przestrzennej				
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>	
Typ kategorii	<i>Zasoby</i>					
	<i>Prze- pły- wy</i>	<i>staty- czne</i>				
		<i>dyna- micz- ne</i>				

Macierz badawcza 1

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne			
	Prze- pły- wy	staty- czne			
		dyna- micz- ne			

Macierz badawcza 2

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne		
	Przepływy	statyczne			
		dynamiczne			

Macierz badawcza 3

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	
	Prze- pły- wy	staty- czne			
		dyna- micz- ne			

Macierz badawcza 4

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Prze- pły- wy	staty- czne			
		dyna- micz- ne			

Macierz badawcza 5

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepląwy	statyczne			
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.		

Macierz badawcza 6

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przeplawy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	

Macierz badawcza 7

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Prze- pły- wy	staty- czne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dyna- micz- ne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

Macierz badawcza 8

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przeplawy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

Dlaczego przepływy są tak istotne?

- Wszystkie teorie przestrzenne bazują na przepływach i powiązaniach (von Thünen, Christaller, Lösh, Perroux, Myrdal, Friedman, Pred, Krugman i in.).
- Od „gospodarki miejsc” do „gospodarki przepływów” (Castells).
- Nowa polityka regionalna będzie oparta o powiązania i przepływy, a miejsc będzie dotyczyła w mniejszym stopniu.

Dlaczego obiekty „rozmyte” są istotne?

Ponieważ **kultura ma znaczenie**:

- F.Braudel: procesy długiego trwania (*longue durée*) w strukturach materialnych, instytucjonalnych, społecznych i kulturowych.
- D.Landes: czynniki wewnętrzne – struktura i kultura polityczna – przesądzają o wykorzystaniu impulsów zewnętrznych.
- R.Putnam: kultura instytucjonalna jest stabilna na przestrzeni stuleci i odpowiedzialna za różnice w poziomie rozwoju.
- H. De Soto: kultura instytucjonalna głównym czynnikiem w wyjaśnianiu różnic w dynamice gospodarczej.
- L.Harrison, S.Huntington: kultura ma znaczenie – wartości kształtują rozwój ludzkości.

Osiągnięcia ESPON 2006 (2)

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepływy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

Osiągnięcia ESPON 2006 (3)

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepląwy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

Osiągnięcia ESPON 2006 (4)

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przeplwy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

Osiągnięcia ESPON 2006 (5)

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepląwy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

Osiągnięcia ESPON 2006 (6)

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepląwy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

To co jest ważne i **relatywnie proste** 1

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepląwy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

To co jest ważne i **relatywnie proste 2**

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepląwy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

To co jest ważne i **relatywnie proste** 3

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepląwy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

To co jest ważne i **relatywnie proste** 4

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepląwy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

Oraz – co jest ważne i trudne 1

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepływy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

Oraz – co jest ważne i trudne 2

		Typ jednostki przestrzennej			
		<i>Punkty</i>	<i>Powierzchnie</i>	<i>Linie</i>	<i>Rozmyte</i>
Typ kategorii	Zasoby	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Zasoby ludzkie, naturalne, materialne i organizacyjne	Transport Infrastruktura Rzeki Natura 2000	Wiedza Doświadczenie Wartości Normy Internet Klimat
	Przepływy	statyczne		Kategorie ekonomiczne (typu PKB itp.)	
		dynamiczne	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	„Nadania” i „odebrania” towarów, ludzi, usług, pieniędzy itp.	Towary Pasażerowie Woda

Wymiar dodatkowy - czas

- „Jak długo trwa teraz?”
- Jak długo „teraz” już trwa – jak długo jeszcze potrwa?
- To wymaga dynamicznej – historycznej i prospektywnej – analizy.
- Perspektywa na przyszłość – najważniejsze dokonania, powinno się kontynuować.
- Perspektywa historyczna – prawie brakuje, powinno się ją wprowadzić.

Pogłębiać czy poszerzać?

- Zawsze pojawia się problem efektywności ekonomicznej: - jak wiele wysiłku wymaga dany rezultat? – jaki rezultat otrzyma się przy określonym wysiłku?
- Właściwa sugestia: odpowiadajmy na pytania trudne nawet za cenę ograniczonego terytorialnego pokrycia wynikami badań.
- Część pytań niekoniecznie ma odniesienie do całej przestrzeni ESPON.
- Należy także wkomponować w ESPON wyniki innych badań (potoki transportowe, powiązania ekologiczne itd.).

Poprawność polityczna

- Nauka nie powinna *a priori* oceniać wartości.
- Czy policentryczność jest zawsze dobra?
- Czy konwergencja zawsze jest pozytywna – i czy jest możliwa do osiągnięcia na wszystkich poziomach terytorialnych we wszystkich wypadkach?
- Czy spójność terytorialna powinna być bezpośrednio związana z konwergencją terytorialną?
- Czy strategia lizbońska naprawdę jest zalecana i istotna dla wszystkich regionów?
- .....

„Naukowe” – czy przydatne?

- Zbyt wiele skomplikowanych typologii, czasami niewystarczająco zrozumiałych.
- Część z nich prowadzi do absurdalnych rezultatów w indywidualnych przypadkach – potrzeba skrupulatnej kontroli wyników.
- Zbyt mało silnych metodologicznie statystycznych i ekonometrycznych analiz: istniejący materiał umożliwia takie zabiegi.
- Jednak – dużo naprawdę innowacyjnych i płodnych sugestii i podejść metodologicznych, szczególnie w przetwarzaniu danych, ich prezentacji i rozpowszechnianiu.

- Niewatpliwie ESPON 2013 odniesie sukces.
- Ważne, by rola polskich uczonych była większa, niż w poprzedniej edycji Programu.
- Pomoże w tym Punkt Kontaktowy ESPON.